

ПЕДАГОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ТЕЛЕВИЗИЯ

Ася Асенова, Павлин Дулев

PEDAGOGICAL ASPECTS OF EDUCATIONAL TELEVISION

Asya Asenova, Pavlin Dulev

Резюме: Телевизията заема голяма част от ежедневието на обучаемите. Следователно приложението на телевизията в класната стая може да възбуди познавателния интерес на учениците към учебната програма. Независимо, че телевизията не иновативна технология, учителите все още могат да я използват като ефективен ресурс при разработването на своите уроци. Целта на тази статия е да се представят и анализират основните характеристики на образователната телевизия, видовете образователна телевизия и програми, стъпки за реализиране на концепция за програмиране в областта на научното образование.

Ключови думи: образователна ТВ, типове образователна ТВ и програми, програмна концепция.

Abstract: Television is a big part of students' everyday life and thus familiar and enjoyable to them. Therefore, bringing television into the classroom may enhance students' excitement about the general curriculum. When information is presented in a way that children can relate to, they enjoy learning what is being taught. Although TV is an older technology, teachers can still use it as a great resource for their classes. The purpose of this article is to present and analyze the main features of educational television, types of educational television and programs, steps to implement a programming concept in the field of scientific education.

Keywords: educational TV, types of educational television and programs, programming concept.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Неоспорим факт е, че днес телевизията има мощно влияние върху живота на младите хора. Тя променя начина, по който общуваме, работим и учим. Медийните продукти не само ни информират и развличат, но играят и важна роля за това, как виждаме действителността около нас, влияят и на мисленето, чувствата и поведението и не на последно място дават възможност за организиране на образователен процес.

Съвременните изследвания в областта на приложението на образователната телевизия за организиране на неформално образование разкриват няколко ключови аспекта, един от които е възможността да се организира опосредстван учебен процес с различни възрастови групи [1,2,3,4].

Според Т. Vates „...интерактивната телевизия е особено подходяща за неформално обучение и за ангажиране и мотивиране на аудиторията. Считаме, че един от положителните фактори на гледането на образователната телевизия е, че когато става дума за определени видове научни програми, тя има способността непрекъснато да подсилва традиционното формално образование“ [5]. По този начин, интерактивната образователна телевизия може да бъде ключов фактор в решаване на настоящите предизвикателства за учене през целия живот, при условие, че се прилагат качествени програмни образователни продукти. Медийното образование дава възможност да се развият знания, ценности и широк диапазон от умения - умения за критическо мислене, общуване и управление на информацията. Затова то е важна и прогресивна стратегия за възпитаване на мислещи, ангажирани и информирани граждани.

II. АНАЛИЗ

Целта на настоящата статия е да представим и анализираме основните характеристики на образователната телевизия, типовете образователни телевизии и програми, стъпки за реализирането на програмна концепция в областта на научното образование, както и да представим резултатите от проведена анкета за ефективността на образователната телевизия сред една от потенциалните групи потребители- бъдещи учители по биологията.

По същество определението за медийно обучение се базира на четири ключови понятия, а именно продукция, език, представяне и публика и е предпоставка за създаването на модулна учебна програма. Медийното обучение и по конкретно обучението чрез телевизионни програми е процес, при който обучаемите са способни да разбират и оценяват, и то по критичен начин, същността, похватите и влиянието на медийните послания и продукции. Медийното обучение надгражда позитивното, творческото и приятното в масовата култура [6,7].

В рамките на този тип обучение се променя и ролята на учителя, който не предава знания, а подпомага процеса на опознаване и диалог, на изследване и задаване на правилните въпроси. Педагогическата ефективност на образователната телевизия за целите на формално и неформално образование се изразява в насърчаване на младите хора да задават въпроси относно мултимедийната култура и ги учи да бъдат активни и способни; да разграничават медийни потребители; въвежда света в класната стая и е съвършен мост за интегриране на предметите и интердисциплинарно обучение; способства за развитието на множествената интелигентност, за анализиране и управление на информацията.

- **Нормативни документи за организиране на медийно обучение**

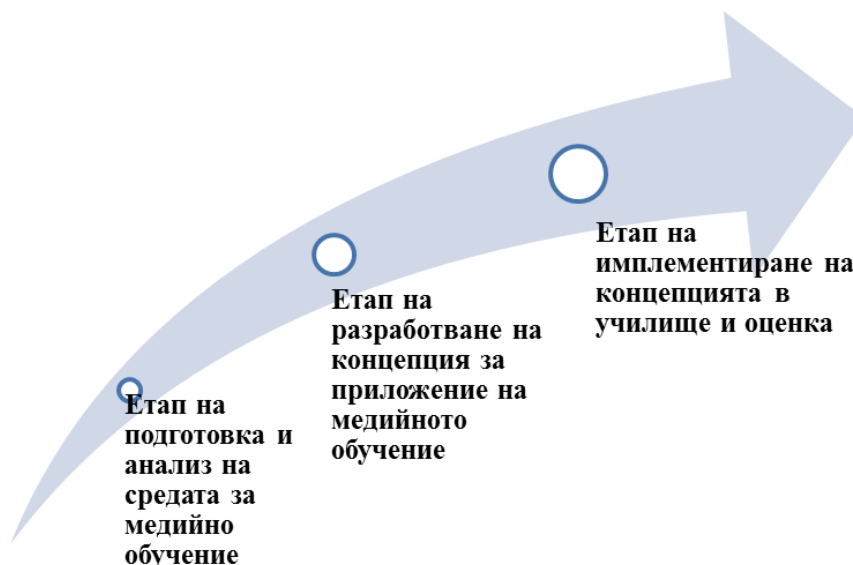
Нормативните изисквания за медийно образование са регламентирани в редица международни документи, сред които са „Медийната грамотност в дигиталния свят /Резолюция на Европейския парламент от 16 декември 2008 г. относно медийната грамотност в дигиталния свят; Заключение на Съвета от 22 май 2008 г. относно межкултурните познания и по-специално Европейския подход към медийна грамотност в цифрова среда; Декларацията на ЮНЕСКО от Грюнвалд относно медийното образование (1982 г.); Парижката програма на ЮНЕСКО от 2007 г.; през 2012 г. ЮНЕСКО публикува практическите ръководства за обучение на педагози, студенти и ученици - „Media education: a kit for teachers, students, parents and professionals” и „Pedagogical aspects of formation of media and information literacy” [1, 11].

- **Педагогически модели за интегриране на медийно обучение (в т.ч. и на образователна ТВ)**

В литературата липсва единна класификация на моделите на медийно образование. Според едни автори те се определят на база водещи концепции и теории, а други – въз основа на целите и съдържанието на медийното образование и др. Е. Саянова посочва, че въпреки различното разбиране на съдържанието и целите на медийното образование, може да се обособят три организационните модели на това педагогическо направление. Авторката разграничава предметен, аспектен и проектен модел [2].

Според Федоров медийното образование може да бъде разделено на следните основни направления: 1/ медийно образование *за бъдещи професионалисти* в света на пресата, радиото, телевизията, киното, видеото, интернета - журналисти, редактори, режисьори, актьори, оператори; 2/ медийно образование *за бъдещи педагози* в университетите и педагогическите институти, в процеса на повишаване на квалификацията на преподавателите в училищата и вузовете по медийна култура; 3/

медийно образование *като част от общото образование на учениците и студентите*, които се обучават в общообразователните, средните специални училища, вузовете, което на свой ред може да бъде интегрирано с традиционните дисциплини или да е самостоятелно (факултативи, кръжоци и др.) 4/ медийно образование, *провеждано в учрежденията за допълнително образование и различни центрове* (домове за култура, клубове и др.); 5/ *дистанционна форма* за ученици, студенти и възрастни с помощта на пресата, радиото, телевизията, киното, видеото, интернет; 6/ *самостоятелно обучение*, което може да се осъществява в продължение на целия живот [3,4].

Фиг. 1. Етапи на модела за интеграция на медийно обучение в училище за реализиране на целите на формалното образование базирани на модела ADDIE.

На подготвителният етап се формира работен екип, който може да включва педагогически съветник, учители по различни предмети както и външни специалисти, който да изградят концепция за интеграция на медийно обучение в училище за реализиране на целите на формалното образование. Екипът осъществява анализ на целевата група, нейните интереси и потребности относно предпочитано мултимедийно съдържание.

Следващ етап е разработването на концепция и създаване на програма за медийно обучение в специфичен образователен контекст. На този етап се създават приложни артефакти-наръчници за участниците в процеса; разработване на материали, съобразени с възрастовите групи; разработване на материали, съобразени с конкретните възрастови групи. Формулират се конкретни цели на обучение, които ще се реализират чрез различни типове медийно обучение, изграждане на система за мониторинг с конкретни индикатори за имплементиране и процедури за обратна връзка с последващ корекционен механизъм. В рамките на този етап се създават конкретни сценарии за образователни програми, които ще бъдат излъчвани през определена медия.

На етапът имплементиране се включват темите от програмата в часовете на класа; практически занятия в различни учебни часове и особено в уроците с междупредметна връзка или СИП и ЗИП; създаване на медийни продукти. На този етап се осъществява и оценка на получените резултати.

• **Видове образователна телевизия и телевизионни програми**

В зависимост от технологичните си параметри телевизиите се делят следните видове:

✓ **Според статута:**

- Обществена телевизия – изпълнява обществени функции и се финансира от публични средства.
- Търговска (частна) телевизия – търговско дружество по бизнес модел.

✓ **Според начина на разпространение:**

- Ефирна – разпространява се през ефира и имат заделен ограничен честотен ресурс.
- Спътникова – разпространяват се чрез наземна космическа станция до телекомуникационен спътник, разположен на геостационарна орбита около земята. Спътникът от своя страна препраща телевизионния сигнал обратно към Земята, като всеки спътник излъчва на отдалечено петно върху земната повърхност. За приемане е необходим сателитен приемник и параболична антена.
- Кабелна телевизия – кабелните оператори приемат телевизионните програми ефирно или чрез спътник и чрез демодулатор/модулатор пренастроят каналите в определен порядък и честотна лента и го излъчват, чрез собствена канална мрежа, която може да бъде коаксиална или оптична. Разновидност на кабелната телевизия е IPTV (TV over IP).
- Интернет телевизия – програмата се излъчва чрез платформа, достъпна през Интернет.

✓ **Според интерактивността:**

- Конвенционална – телевизионната програма е еднопосочна, от апаратната към потребителя, като потребителя не може да участва директно в телевизорното съдържание, без допълнителни средства (чат софтуери, телефон или друг начин за двустранна комуникация).
- Интерактивна - Телевизионната програма е двупосочна, което прави потребителя директен участник в телевизионното съдържание.

✓ **Според начина на излъчване:**

- Аналогова телевизия – тази телевизия използва остарели технологични средства за пренос на видео сигнала.
- Цифрова телевизия – използват се съвременни средства за пренос на видеосигнала.

✓ **Според разделителната способност:**

- Със стандартна разделителна способност (16:9, 4:3 и др.);
- Със висока резолюция (HDTV);
- С ултрависока резолюция (4K);
- 3D телевизия.

✓ **Според обхвата на телевизионното разпръскване:**

- С локален обхват;
- С регионален обхват;
- С национален обхват;
- С интернационален обхват.

✓ **Според тематиката:**

- Филмови;
- Религиозни;
- Новинарски;
- Научно-популярни;

- Забавни;
- Смесени.

Образователните телевизионни програми се категоризират според тяхното съдържание и контекст (Güçhan 1981). Образователните телевизионни програми биват:

- **Учебни програми**- те предоставят информация, която е подготвена от специалист в съответната област на познание и има определена образователна цел и специфичен контекст на обучение.
- **Информационни програми**- те се представят на аудиторията обикновено в документални форма.
- **Мотивационни програми**- комбинира характеристиките на първите две програми и съдържанието им е насочено към социални проблеми с драматична структура (особено с използване на забавен елемент), т.е. аудиторията се обучава, докато се забавлява.

В литературата ТВ програмите се категоризират според комуникационния процес на:

- ориентирани към говоренето програми;
- визуално ориентирани програми;
- драматично ориентирани програми;
- комбинирани програми. [8,9,10]

Bates и Gallagher отбелязват, че някои видове образователни ТВ програми са по-подходящи за определена аудитория и спомагат за реализирането на определени учебни цели. Бейтс твърди, че “избора относно стилът на програмите и структурата им влияят не толкова на това, което аудиторията ще научи от тези програми, а по-скоро как ще ги анализират или ще използва материала. Освен това тези ефекти са по-малко значими по отношение на индивидуалните програми, отколкото в техните кумулативни дългосрочни ефекти“. В таблица 1. са представени основните измерения на образователните програми според Bates and Gallagher и техният образователен потенциал.[5, 6].

Табл.1. Основните измерения на образователните програми по Bates and Gallagher.

Основни измерения на образователните програми	Образователен потенциал
Didactic/Open-Ended	Bates и Gallagher идентифицират това измерение на програмите като най-важното. Този програмен модел описва степента на отвореност/затвореност на представения материал по отношение на обучаемите, а именно до колко програмният материал е отворен за анализиране и/или обяснение за ученика, или е просто представен за интерпретация. Например един по-отворен вариант на дидактическа програма за проучване на случаи може да се използва за анализ и разрешаване на проблеми от обучаемите. По-затворен тип дидактическа програма може да се използва за предоставяне на конкретни напътствия към обучаемите чрез включени коментари. Средната степен на отвореност на програмите може да даде указания за ключови събития, върху които обучаемите да направят собствени заключения.
Passive/Active	Второто по значение измерение според степента на активност на обучаемите. Към този модел на ТВ програма може да се включат следните активности по отношение на потребителите: предварително четене на бележки преди излъчването на програмата, водене на бележки по време на излъчването; onpost-broadcast дейности, като например:

	<p>допълнително проучване; писане на отзиви върху програмата; писмено решение на проблем, създаден в програмата; анализ на конкретни задачи, на които може да се отговори само чрез преглеждане на програмата; задачи, които позволява или насърчава обучаемите да използват материали от програмата. Бейтс и Галъхър отбелязват, че има научни доказателства, че ученето се осъществява по-ефективно, когато обучаемите реагират активно на програма. Образователните програми, които са подобни по формат на документалните филми, могат да насърчат студентите да приемат пасивно ТВ програмата като източник на информация или да насърчават формирането на различни когнитивни умения.</p>
<p>Integrated/Free-Standing</p>	<p>Интеграцията на различните медии може да варира от тясно интегрирана - с текст, предавания и бележки, които са пряко свързани помежду си до почти свободно структурирани компоненти в образователната програма.</p> <p>Ако целите на един интегриран курс са свързани с развитие на интелектуалните умения, при анализиране на програмите (напр. за проучване на случаи и прилагането на академични концепции за такива програми), тогава текстовете и излъчванията трябва да се развиват заедно, а не отделно.</p>

Според Bates and Gallagher учениците трябва да се запознаят със специалните техники и характеристики на образователната телевизия и различните програми в рамките на специализиран курс, за да развият критичен подход към телевизията, когато тя се използва като източник на научна информация. Програмите в рамките на образователната ТВ може да окаже определено ефективно влияние. Телевизията има властта да влияе на зрителите субективно, а оттам и да валидира или опровергава аргументи чрез позоваване на предимно емоционална основа. Bates and Gallagher подчертават, че емоционалната реакция на обучаемите към дадена програма може да има негативно влияние върху способността им да я анализират критично. Ето защо създателите на образователни програми трябва да са наясно кое е по-важно - силна емоционална реакция към програма или интелектуален анализ на материала - двете реакции не са непременно съвместими.

- **Модел за създаване на програми за образователна ТВ**

Според Feridun Akyurek моделът за създаване на образователни телевизионни програми съдържа пет последователни стъпки:

Първа стъпка: проучване на целевата аудитория, която трябва да бъде анализирана и подробно определена по отношение на мотивация, интереси, потребности, стилове на учене и т.н.. Целите на програмата трябва да отговарят на очакванията, нуждите, културния контекст, предпочитанията и характеристиките на целевата аудитория. Ето защо, изследванията върху целевата аудитория ще улеснят работата на създателите на програми. Определянето на всички променливи е важна задача, която трябва да решат изследователите.

Втора стъпка: разработване на програмите, в който процес най-важният елемент е скрипът. В този процес на разработване на сценарий за образователната телевизия, се включват следните специалисти: психолог, социолог, образователен технолог, специалист по теми, телевизионен продуцент, сценарист.

Трета стъпка: дефиниране на основни елементи при писането на сценария-представяне на водещ / художник на продукцията, визуалните материали, дизайн на видео-аудио композиционни елементи.

Четвъртата стъпка: оценка на пред-производствения скрипт. Писмените текстове се редактират от съответни специалисти. Прави се оценка на драматичните елементи и образователното съдържание на програмата. Ако е необходимо, се правят допълнителни предложения. Корижирани и потвърдени текстове се предоставят на продуцента и директора на продукцията за заснемане.

Пета стъпка: оценка на финалната образователна ТВ програма. Програмата, която вече е заснета, трябва да бъде тествана с членове на целевата аудитория преди нейното официално излъчване. Според тяхната обратна връзка, проекто-програмата може да претърпи промени, започвайки от самия скрипт. Следва официално излъчване на програмата. [7]

В тази връзка предлагаме следният обобщен алгоритъм за описание на програмата за образователна ТВ:

Фиг. 2. Алгоритъм за описание на образователна ТВ програма.

- **Екип (участници) в рамките на образователната телевизията**

Всяка една телевизия има нужда от минимален брой специалисти за да бъде организирана и излъчвана в ефир в т.ч. и образователната ТВ. Минималния брой хора необходими за 16 часова програма са около 25-35 специалисти групирани в следните направления:

- мрежови инженери – занимават се с окабеляване, маршрутизиране и отстраняване на проблеми на всички устройства за пренос на данни;
- видеомонтажисти - специалисти, които правят „шапки“, монтират предавания и/или правят анимация на живо или offline;
- аудио инженери – грижат се за микрофоните, за аудио пулта при живи предавания и осигуряване на качествен звук във всички продукции;
- продуценти/програмни специалисти – това са специалисти, които създават съдържанието и отделните продукти, като замисъл и изпълнение на телевизионните продукти;

- PR – грижат се за доброто позициониране на телевизията, занимават се с реклама и т.н.;
- журналисти – работят в тясна взаимосвързаност с всички останали участници от техническите екипи и специалисти;
- адвокати – договарят и създават договори със доставчици, клиенти и вътрешния екип;
- счетоводители;
- оператори на съдържане – това са хората които подреждат плейлистата на предавания и излъчват и мониторира съдържанието на телевизията.

III. ИЗВОДИ

Интегрирането на образователна телевизия в учебният процес разкрива нови възможности за развитие на концепцията за учене през целия живот. Педагогическата ефективност на тази интеграция е свързана с развитието на личността на обучаемите – нейната култура на общуване с медиите, развитие на творческите, комуникативните способности, критическото мислене/автономност, умение за пълноценно възприятие, интерпретация, анализ и оценка на медийните текстове, усвояване на различни форми на себеизразяване с помощта на медийните техники, подготовка на бъдещите педагози за работа в различни учреждения. Европа осъзнава нуждата от интегриране на тези умения в образователната система. През май 2016 г. Съветът на ЕС прие документ със заключения за нуждата от развитие на медийната грамотност и критично мислене чрез образование и обучение. Заключенията се фокусират върху основната роля на образованието и обучението в подпомагането на младите хора да станат медийно грамотни и отговорни граждани на бъдещето [11].

ЛИТЕРАТУРНИ ИЗТОЧНИЦИ:

- [1]. ЛОЗАНОВА, Лилия. Подходи и модели на медийно образование. *Научни трудове на Русенския университет* [онлайн]. 2015, год. 54(6.2), с.133-136 [прегледан 05 февруари 2018]. Русенски университет „Ангел Кънчев“. ISSN 1311-3321. Достъпен на <https://www.uni-ruse.bg/>
- [2]. ЛОЗАНОВА, Лилия. Медии и образование. *Управление и образование* [онлайн]. 2014, год. 10(3), с. 105-109 [прегледан 01 март 2018 г.]. Университет „проф. д-р Асен Златаров“- Бургас. ISSN 1312-6121. Достъпен на: <http://www.conference-burgas.com>
- [3]. ФЕДОРОВ, А. В. *Медиа образование будущих педагогов*. Таганрог: Кучма, 2005. ISBN 5-98517-008-X.
- [4]. ФЕДОРОВ, А. В. *Медиа образование и медиаграмотность*. Таганрог: Кучма, 2004. ISBN 5-98517-007-1.
- [5]. BATES, Tony. Some Unique Educational Characteristics of Television and Some Implications for Teaching and Learning. *Journal Of Educational Television* [online]. 1981, vol. 7(3), pp. 79-86 [viewed 5 February 2018]. Taylor&Francis Online. ISSN 1743-9892. Available from: <https://www.tandfonline.com/>
- [6]. BATES, Tony. *Open University. Eh207: Communication and Education. Educational television (Units 25/26). Media for education (Block 8)*. London: Open U.P., 1988. ISBN 978-033-513-374-1.
- [7]. AKYUREK, Feridun. A Model Proposal for Educational Television Programs. *Turkish Online Journal of Distance Education –TOJDE* [online]. 2005, vol. 6(2), pp. 55-64 [viewed 5 February 2018]. TOJDE. Anadolu university. ISSN 1302-6488. Available from: <http://tojde.anadolu.edu.tr>
- [8]. KING, Karen. Television in the schools: Instructional television and educational media resources at the National Public Broadcasting Archives. *TechTrends: Linking Research and Practice to Improve Learning* [online]. 2008, vol. 52(4), pp. 59-65 [viewed 5 February 2018]. SpringerLink. ISSN 1559-7075. Available from: <https://link.springer.com/>
- [9]. LEMKE, Cheryl, Ed COUGHLIN and Daren REIFSNEIDER. *Technology in schools: What the research says: An update* [online]. Culver City, CA: Commissioned by Cisco, 2009 [viewed 5 February 2018]. Available from: <https://www.cisco.com>
- [10]. O'BRYAN, Kenneth. Yes! Television Does Teach. *NASSP Bulletin* [online]. 1980, vol. 64(437), pp. 21-27. [viewed 5 February 2018]. SAGE Journals. eISSN 1930-1405. Available from: <https://journals.sagepub.com/>
- [11]. *UNESDOC: UNESCO Digital Library* [online]. [viewed 5 February 2019]. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/>

Информация за авторите:

Доц. д-р Ася Асенова, Катедра „Методика на обучението по биология“ при факултет Биологически на СУ „Св. Кл. Охридски“, бул. Драган Цанков №8, Тел.: 02 8167202, e-mail: asya_asenova@yahoo.com

Маг. инж. Павлин Дулев, Департамент ”Информатика” на НБУ, ул. Монтевидео № 21, 2609, Тел.: 02 8110630, e-mail: pdulev@nbu.bg

Contacts:

Assoc. Prof. Asya Asenova, PhD, Sofia University, Department Methodology of Biology Education, Sofia, 8 Dragan Tzankov Blvd., Tel.: 359 2 8167202, e-mail: asya_asenova@yahoo.com

MSc Pavlin Dulev, New Bulgarian University, Department Informatics, Sofia, 21 Montevideo St., Tel.: 359 2 8110630; e-mail: pdulev@nbu.bg

Дата на постъпване на ръкописа (Date of receipt of the manuscript): 03.02.2018

Дата на приемане за публикуване (Date of adoption for publication): 13.03.2018